

Vocabulari del tragí i de Castellfollit de Riubregós

A LA SEVA CONEGUDA

Avui aquesta frase és usada solament per la gent d'una certa edat i preferentment entre al que té ofici. Expressa un sentit del bon coneixement d'allò que hom sap fer, de com dur a terme un afer o cosa, de tractar-ho, de deixar que hom faci el que ha de fer a la seva manera puix que té prous coneixements per a fer-ho. Es també una manera de dir com algú sap apreciar o veure una cosa. Segons la seva opinió.

És molt antiga, ja que es troba escrita en el llibre del Consolat de Mar, «Ordinacions de la ciutat de Barcelona sobre assegurances marítimes», proclamades el dia 21 de novembre de l'any 1435: ... «que ells e los successors lur ho puxen esmenar e daclarar e interpretar aytantes vegades com se vullen, a lur coneguda».

ABASTEIXUT. — Particip passat del verb «abastar» en el seu significat de proveir, avituallar o subministrar.

ADOBASSAR. — Apariar, apanyar, adobar, arreglar o posar en bon estat una cosa que s'ha romput o fet malbé.

AIXÈC. — Tupada, pallissa, llisada.

«He clavat un aixèc al ruc»

«Mira que s'hi t'arreplego et donaré un aixèc»

A Castellfollit de Riubregós i pobles circumdants aquest mot sempre té la mateixa accepció, tant si s'aplica a una persona com a un animal.

Amb aquesta accepció no és registrat en el Diccionari Català-Valencià-Balear, d'Alcover-Moll ni en la Gran Enciclopèdia Catalana. El primer diu que es sinònim d'aixecament de gent, d'aixecar les anques i les potes del darrera un animal gros quan se sent molestat; rebel·lió, interpretació de Mallorca.

AJOVAR. — Fer creure, amansir, domesticar, adondar.

Es diu preferentment quan cal avesar un animal a fer les feines de la terra o del tragí que li són pròpies, anant proveït dels guarniments, albarda, sella, etc. Etimològicament derivat de «jou». Seria equivalent a posar el jou.

AMBLADOR. — Es diu de l'animal de tragí que camina bé.

AMOSTEGUIR. — És sinònim de «pansir».

«Espereu uns dies i deixeu amosteguir els raïms.

Aquesta accepció no és exactament ni en el Diccionari C.B.V. ni en la Gran E.C. El Diccionari diu, però, que és equivalent a «esmortir» (Bellpuig, segons el diccionari Aguilo) i llavors pot significar: mancat de vivesa, d'energia, de força.

ANAR-SE'N. — Verb pronominal. Vessar o perdre un atuell o recipient que conté un líquid, però no per la boca, l'aixeta, forat de buidar-lo o d'om-

plir-lo, sinó per algun porus, esquerdada o clivella. Es diu quan es vol significar concretament que el recipient deixa de retenir molt lentament el líquid que conté.

APERDUAR. — Mot equivalent a «perdre», que ha sofert pèrdua. «Aquests olivers estan molt aperduats», molt perduts.

APRIAR. — Variant per pronúncia d'«apariar».

A la Segarra i ribera del riu Llobregós és emprat sempre com a sinònim d'arreglar o adobar. També molt concretament es diu per preparar, posar a punt.

«El matxo i el carro ja estàn apriats»

ARNA. — Rusc d'abelles; al Vallès: buc.

ASTA. — Tenir «bona asta» o «mala asta».

El mot «asta» es expressió de qualitats físiques i aspecte del bestiar en general; no apareix ni en el Diccionari C.V.B., ni en el Labèrnia, ni en la Gran E.C., ni en els sinònims.

Tenir «bona asta» és una expressió encara en ús a Castellfollit i també l'hem recollida a Sabadell i en algun altre lloc del Vallès. Es diu per donar a compendre que un o diversos animals de qualsevol mena tenen bona aparença, que se'ls veu grassos, que van ben cuidats, nets i lluent. Que «tenen bon lluc» com diuen en altres llocs.

Quan un animal es veu poc aixurit, magrós, brut i sec o mal cuidat, es diu que «té mala asta».

En el Dic. C.V.B. la frase «tenir asta» es diu que és pròpia del Ripollès i s'empra únicament per assenyalar les ovelles que tenen aspecte de grosses.

AUBARDA. — Variant per pronúncia del mot «albarda».

AUMETLLES. — Variant per anaptixi o introducció d'una vocal al costat d'una altra en el mot correcte: ametlles.

BAGA. — Afèresi de obaga, lloc ombriu. Coster ombriu, és a dir «d'esquena a migdia». El Dic. C.V.B. diu que aquest mot es propi de la Cerdanya i del Conflent. A Castellfollit i en tota la Segarra la gent de mitja edat en amunt, sempre usen бага, com també al Solsonès, Moianès i altres indrets de Catalunya.

BALÇ. — Sinònim de timba, cingle, precipici. A la ribera del Llobregós el «balç» és, també, un marge de certa alçada, molt vertical i que pot «esbalçar-se» per si mateix.

BEC DE PERDIU. — Es el bolet que al Vallès en diem «cama de perdiu».

BEIEN. — Tercera persona de l'imperfecte del verb beure. Usat en lloc de «bevien». Avui encara usualment emprat.

BERRERIA. — Aquest mot no és en el Dic. C.V.B., ni en la Gran E.C., ni en el diccionari Labèrnia. A Castellfollit i els seus verals és sinònim de brutícia, de porqueria en quantitat. Sembla que pot provenir del mot «verro», porc, mascle, semental, que sol anar sempre molt ple de brutícia enganxada a la pell. En aquest cas caldria escriure Verreria.

BÍSTIA. — Variant per pronúncia del mot «bèstia».

BLANQUET. — Qualitat d'un teixit del qual correntment se'n feien flassades que s'utilitzaven per tapar la carga de les atzembles tragineres. El Dic. C.V.B. diu que era una roba de llana blanca, segons es deia a Pont de Suert. En el propi diccionari hi ha quatre cites documentals antigues i cap d'elles no fa referència a Pont de Suert ni menys a l'ús que en feien els traginers.

BOFIOT. — Hi ha qui diu esbofiot. Segons el Dic. C.V.B., «bòfia» es una «clotada produïda a terra per l'acció de l'aigua de les pluges». (Solsona,

Cardona, Plana de Vic).

A Castellfollit de Riubregós és normalment emprat per assenyalar un marge, roquissar o guixera, que és molt foradada, esquerdada o clivellada, que pot «esbofiarse» i que usualment és aprofitada pels conills de bosc per a fer-hi llurs caus.

BOLLÓ. — És la cabota convexa d'un clau que s'aplica com ornament. Per això acostuma ser de llautó; és brillant.

BORET. — Variació dialectal de guaret. Dit correntment a Castellfollit de Riubregós i a la Segarra.

BOVA. — Sinònim de boga, planta de la família de les tifàcies, emprada per a teixir culs de cadira i tapar els forats que queden quan es fan les arnes o bucs d'abelles amb canyes entreteixides. Després es recobreix tot en fang.

BRENC. — Ramal o branca d'un camí.

BRIVALLA. — Grup de canalla enjogassada, entremaliada, rencuenta i sorollosa.

BROMA. — Boira, en general. Senyal de pluja. «Quan al cel hi ha brometes, a la terra pastetes».

BROMA PLANA O APLANADA. — Es la boira baixa espessa, persistent, que a l'hivern és molt freda i a vegades tarda molts dies en alçar-se.

BUGADER. — Cubell o cossi gran de terra, fusta i darrerament de planxa, on es posa la roba de la bugada.

BUSCALLADA. — Cop o garrotada pegat amb un buscall.

CA SEUA. — Contracció de «casa» i «seva».

CAÇAR GOTLLES. — Dir mentides, enganyar. Enredar o estafar.

CANSALADA BLANCA. Acepció no compresa ni en el Dic. C.V.B. ni en la Gran E.C. Es la cansalada totalment grassa, sense vies, és a dir, la que no és viada.

CANSALADA VERMELLA. — Acepció no inserta ni en el Dic. C.V.B. ni en la Gran E.C. Es la que coneixem amb el nom de «cansalada viada», que té vies; de color vermell, naturalment.

CANYA-XIULA. — Algú també en diu canya-siula. És sinònim de «canyota», «canya borda» i en alguns llocs «canya d'escombres». Planta de la família de les gramínies que es fa en llocs aigualosos o molt humits i abans s'emprava com a «mosquer».

CAMPANATGE. — Mot que no hem trobat en cap dels diccionaris consultats; Gran E.C., Dic. C.V.B., Dic. Labèrnia i Dic. Llengua Catalana Salvat. A Castellfollit era usat com a equivalent o sinnim de «gasto» o millor dit, «de fer el gasto» a una persona donant-li allò que necessita per a menjar en tots els tres àpats del dia. El mot corrent és «companatge».

CAPÇÓ. — En algunes contrades catalanes, el «capçó» és equivalent a la «cabeçada» o capçada. Se'n diu «bridó», en algunes comarques com el Vallès, la Garrotxa, l'Anoia, Sort, Organyà, Pla d'Urgell, segons el Dic. C.V.B.

En els traginers i pagesos de Castellfollit, la que nosaltres en diem «cabeçada» ells n'han dit sempre «capçó», i és el conjunt de corretges que guarneixen el cap del mul o altre bèstia cavallina, a les quals van unides les regnes per guiar-lo.

CARGA. — Variació o sincopa del mot «càrrega». Unitat de pes equivalent a 120 quilograms.

CAURE A SOMALADES. — Frase no correcta, per corrupció dialectal. El mot «somalada» no l'hem trobat en cap diccionari. La frase correcta sembla que hauria d'ésser: «Caure a somades», tota vegada que «somada» és la

- càrrega que normalment duu un animal de bast. Es l'equivalent de la que usem en el Vallès: «Caure a bots i a barrals».
- CAVEC.** — Sinònim d'aixada.
- CERTUS.** — Equivalent a cert, verídic. El Dic. C.V.B. diu que la frase «el certus és» és una forma mig catalanitzada de la castellana, «lo cierto es».
- CILÍSTIA.** — Corrupció dialectal de «celístia», claror dels estels.
- CIURÓ.** — Cigró. Corrupció per pronúncia.
- CIVADER.** — Equivalent al «morralet», o bossa que s'aplica a les bèsties cavallines per a donar-los menjar.
- CLAU DE GEL.** — Clau de ferrar que té la cabota tallant o punxeguda.
- COBERTA.** — Sinònim de flassada. L'usaven els traginers per tapar i abrigar els animals quan plovia o feia fred, especialment quan estaven molt suats.
- CONVIDADA.** — El Dic. C.V.B. diu: acte de convidar. Per no hi ha l'accepció amb la qual entenem el sentit d'aquesta paraula, que és precisament la «convidada» a beure que feien els traginers quan en un dia de festa arribaven a un hostel. Generalment solia consistir en uns tragos d'aigua amb anís que es preparava dintre d'un càntir.
- CORNALÓ.** — Cada una de les boses que formaven les sàrries.
- CORTA.** — Corrupció del mot «quartà».
- COVIM.** — Cove. Forma dialectal pròpia de Castellfollit i de la Segarra, no inserta ni en el Dic. C.V.B. ni en la Gran E.C.
- CREIXUT.** — Participi passat del verb «créixer», molt emprat a Castellfollit i el seu rodal i a la Segarra. «Avui el riu baixa creixut». «M'alegre que el noi hagi creixut tant».
- CRUALGA.** — Es el bolet que al Vallès en diem «poagra». A Castellfollit en distingeixen les següents varietats: «cruaiga lloga», «cruaiga verda», «cruaiga vermella» o «escaldabecs» i la «cruaiga groga».
- CUDRÓ.** Sinònim de «quadró» per pèrdua de la vocal anaptíctica A. Parcel·la de terra de conreu petita i destinada amb preferència a plantar-hi hortalissa.
- DAVANTAL.** — És el que en diem «pitral», penjoll fet de cordills de colors varis, adornats al capdavant amb aromes o bellugons que pengen del «davant» just fins davant les potes de l'animal, i serveix per a esquivar les mosques i com a ornament.
- DESENCUSA.** — Sinnim de «excusa», per variació dialectal vulgar.
- DOBLU.** — Per doble, gruixut. Variació dialectal pròpia de la Segarra i de Castellfollit de Riubregós.
- DONEGAL.** — Aquest mot és l'equivalent al nostre «bisbe», mena de butifarra que es fa del budell groixut del porc. A Castellfollit i a part de la Segarra i el Solsonès fan el «donegal» blanc, sense sang, i el «donegal» negre, que en conté.
- EMBOÇ.** — És el corresponent al nostre «morrió» que es posa a la boca dels animals cavallins perquè no mosseguin o no puguin menjar, especialment quan van de camí.
- EMMELAR.** — Posar mel, endolcir, diu el Dic. C.V.B., però no hi ha l'accepció que emmelar també vol significar untar amb mel l'interior dels bots per a dur-hi oli i evitar que somiquin.
- ENCATJAR.** — Variació dialectal d'«inquietar», molestar, empipar, importunar. «No encatjis el gos, que et mossegarà». «Vols deixar d'encatjar-me?»
- ENCUAR.** — Mot no comprès ni en el Dic. C.V.B. ni en la Gran E.C. «Encuar» vol dir, amarrar l'un darrera l'altre els animals d'una rècula, per mitjà del ronçal de l'un lligat a la cua del del seu davant.

- ENDREÇÚRIA.** — A Castellfollit vol dir «drecera». El Dic. C.V.B. dona com a definició d'aquest mot, «endret», «contrada», i diu que etimològicament és derivat d'«endregar» amb el sufix «uria», pres de mots com boscúria, can-túria. La Gran E.C., diu, «indrets desavinents».
- ENDRET.** — Per «indret». Variació per pronúncia.
- ENFORENCAT.** — A Castellfollit és lloc perdedor, bosc espès, indret difícil de passar-hi. En el Dic. C.V.B. i en la Gran E.C. hi ha solament «foranca», que el donen com a propi del Lluçanès i de Sta. Coloma de Queralt.
- ENFONYAR.** — El Dic. C.V.B. diu: «enfonsar», «introduir dins d'un cos». La Gran E.C., diu: «amagar, entaforrar». A la vall del Llobregós, especialment a Torà i a Castellfollit, sembla d'accepció més concreta: «apretar una cosa dins un recipient per a fer-n'hi cabre més».
- ENGERRA.** — Equivalent a la nostra «gerra», és a dir, recipient destinat a tenir-hi oli, ví, olives i bolets en conserva, tupina, etc.
- ENTEIXONAR.** — No és ni en el Dic. C.V.B. ni en la Gran E.C. Derivat de «teixó». Entre els traguers segarrencs i castellfollitencs, i crec que també solsonesos, significa recobrir de pell de teixó. «El mul duia la rebasta molt ben enteixonada».
- ENTATXONAR.** — Clavar o guarnir una cosa amb tatxes. La rabasta, a més d'enteixonada, podia ser «entatxonada».
- ENTRECANVI.** — Sinònim de «bescanvi». Ara, alguns en diuen «intercanvi».
- ENTRANT DE SUC.** — Plat que es menja abans del llevat o postres.
- ESBALAÏT.** — A Castellfollit és estar decaigut, ala-caigut, cansat, esgotat, mig desmaiàt. En aquest cas és encara molt corrent dir «m'he fet un full de sopa, car em sentia esbalaït».
- ESBALÇAR-SE.** — Verb pronominal. Caure, estibar-se d'un balç.
- ESBOFIOT.** — Sinònim de «bofiot» (veure aquest). No és en el Dic. C.V.B.
- ESCALDUMS.** — Són les restes o tota la carn d'olla que queda després d'haver fet una bona escudella i que es fa amb un suc compost d'oli, ametlles picades, un gra d'all i a vegades encara s'hi afegeixen unes patates i trossos de ceba.
- ESFEREIR.** — Espantar, esgarriar, espaordir, fer feredat. «Al tirar-se-li el gos a sobre, es va esfereir».
- ESLLIVISIADA.** — Mot ben usual a Castellfollit. El Dic. C.V.B. diu les variants «esllavissada» i «esllivassada». Desprendre's i caure una massa de terra, de roques, de neu, etc.
- ESPETEC.** — Mena de llonganissa llarga i prima, que es fa assecar i és el que nosaltres coneixem per «petador». Ni l'un ni l'altre d'aquests dos mots no són en el Dic. C.V.B. ni en la Gran E.C. Aquests mots poden etimològicament provenir de quan es trenca un espetec ben sec que es diu que «peta o espetega».
- ESTARTIRÓ.** — És emprat sempre construint la frase «fer l'estartiró». És equivalent a la forma emprada encara actualment i, per cert ben poc correcta, quan es diu d'algú que «ha estirat la pota», és a dir que ha mort. Aquest mot no l'hem trobat ni en el Dic. C.V.B. ni en la Gran E.C. ni en el Labèrnia. Com a terme de cacera, vol dir que la peça de caça tocada per la perdigonada del tret està fent les últimes extremituts.
- ESTASSAR.** — A Castellfollit li donen el significat de tallar, trossejar amb la destràl un arbre caigut. En canvi en el Dic. C.V.B. diu, «abatre, fer caure o fer posar violentament en posició horitzontal». La definició de la Gran E.C. és de tallar les bardisses, les maleses, etc., d'un bosc o terreny qual-sevol.

ESVOL. — A Castellfollit s'aplica per assenyalar l'esbart d'ocells i potser més correctament de volianes i papallones xiques. En altres contrades és esbart d'animals en general.

FALB. — De color gris fosc.

FERAM. — Sinònim d'aviram, conjunt d'aus casolanes. A vegades també l'usen per assenyalar irònicament un grup de xicalla avalotada, que juga esbojarradament, etc.

FESOLS. — Sinònim de «mongetes», llegum comestible de la qual n'hi ha moltes classes i varietats.

FORANCA. — Lloc feréstec, bosc espès, perdedor. Veure «enforencat».

FUET. — Sinònim «d'espetec» i de «petador». (Veure «espetec»).

GALL D'HOSTAL. — Mosso jove, valent i decidit, que hi havia en hostals de certa importància, missió del qual era procurar que no es produïssin discussions ni baralles entre els hostes, i també treure'n tota persona desplaent, pispa, bruta o tocada del vi. Ni en el Dic. C.V.B. ni en la Gran E.C. hi ha aquestes dues accepcions.

GAMBANEJAR. — En la Gran E.C. aquest mot no hi és insert. La definició, pròpia de Menorca, que en dona el Dic. C.V.B. és la següent: «Camellejar», caminar d'ací d'allà. Entre els traginers es diu quan la càrrega està mal repartida o equilibrada en el bast que duu el mul i que, quan aquest camina, la càrrega va d'un costat a l'altre o, millor dit, tambaleja. Cal anivellar-la correctament, ja que es corre el perill que, en passar per algún tros de mal camí, la càrrega vagi a terra i també que el matxo o mul en sofreixi. Sembla derivat de «gambejar», moure molt les cames.

GAMÓ. — Aquest mot no és en el Dic. C.V.B. ni en la Gran E.C. Cada un dels quatre garrons i cuixes que té la pell d'un bot i que corresponen a les que té la pell de l'animal cabrum del qual està fet. Solia haver-n'hi tres de cosits i un sense cosir pel qual podia treure's l'oli sense baixar el bot de l'albarda.

GARVILLÓ. — Mot no comprès ni en el Dic. C.V.B. ni en la Gran E.C. Sinònim de «garró» o «turmell» del bestiar de peu rodó.

GARRIGÓ. — Nom que a Castellfollit es dona al bolet anomenat també «carlet» o «carlet vermell».

GARRÓS. — Part inferior de la cama de darrera d'un animal de peu rodó i altres quadrúpedes, entre la canya i la peül·la.

GOITAR. — Corrupció per pronúncia del verb «guaitar», mirar. «Goitava amb insistència».

GOTLLA. — Corrupció per pronúncia del mot «guatlla»; mot a més d'usat per assenyalar la petita i eixerida gallinàcia, es fa servir com a sinònim de mentida.

GRUA. — Enginy emprat per a treure aigua de pous poc profunds, que consisteix en un tronc dret, gruixut, clavat a terra, que a l'extrem oposat sol tenir forma de forca. Els dos pollegons d'aquesta forca són travessats per un cargol de ferro suficientment llarg on s'articula una llarga barra que porta un contrapès en l'extrem separat del pou i en l'altre hi ha una corda on penja la galleda. En alguns exemplars, en lloc de la corda hi ha una barra més prima, del gruix d'un samal, que permet introduir més fàcilment la galleda o poal dinter de l'aigua del pou.

GUIMBARRO. — Tros de pa molt gros.

HERBA MOSQUERA. — També en diuen «herba d'agafar o d'agarrar mosques». En general és coneguda amb el nom «d'espunyiella groga». És l'espècie «Galium verum».

LLANGONISSA DEL VISTAIRE. — Correctament és «llonganissa del vistaire».

El «vistaire» era el jove o fadrí que anava a «vistes», és a dir, a veure si trobava una noia que li pogués agradar i amb la qual iniciar el festeig per, després, maridar-s'hi. Quan el vistaire rebia el beneplàcit de la noia i l'acceptació i acollida dels pares d'aquesta, els dies de festa el deixaven entrar a la casa i li permetien festejar tota la tarda. Per entretenir-lo prop de la noia, i també com a obsequi, li treien un porró ben «carlí» i una «llonganissa de vistaire», que no era més que un «espetec» molt llarg i prim que era fet amb un budell dels més prims que es trobaven. El «vistaire», primmirat i amb bones maneres, mentre festejava anava tallant primes rodanxes i feia un trguinyol de vi de tant en tant.

LLEVASSI. — Pluja molt forta, xàfec, espetec d'aigua.

LLOBREGÓS. — De «llòbreg», fosc, tenebrós, pregon, feréstec, cavernós, etc.

MANTA, LA. — També «convidada». Veure aquest mot. En aquesta accepció no és ni en el Dic. C.V.B. ni en la Gran E.C.

MATA BAIXA, Ésser de la. — Accepció o grafia que no és ni en el Dic. C.V.B. ni en al Gran E.C. En el veral de Castellfollit ho diuen de la persona xica, petita, curta de talla.

MATELOT. — Mosso d'hostal o, més concretament, mosso de quadra encarregat de tenir cura de les atzembles dels traginers i vianants.

MATXET D'OLIAIRE. Característica del matxo o mul del traginer d'oli, que no figura inclòs ni en el Dic. C.V.B. ni en la Gran E.C. L'anomenat «matxet d'oliaire» solia ser sempre més baix que un de mida o alçada normal.

MESURADORA. — El Dic. C.V.B. diu que és la que mesura. Anys passats en els pobles i viles productores d'oli la «mesuradora» solia ser una dona a la qual se li reconeixia honradesa i suficient competència per a fer aquesta feina. Aquesta accepció no es troba en el diccionari esmentat.

MIRAR BOLETS, Anar a. — Sinóim «d'anar a buscar o collir bolets». En altres llocs en diuen «anar a caçar o sacar bolets». No és en el Dic. C.V.B.

MISERIA. — Tenir polls de tota mena, puces i xinxes a conseqüència de la molta brutícia, pegadella, ronya i crostissers.

MIJA. — Corrupció de «mitja».

MOCAR EL BOT. — Aquesta accepció del verb «mocar» no és ni en el Dic. C.V.B. ni en la Gran E.C. Manera de preparar el coll del bot d'oli, abans de lligar-lo, i assegurar que no vessi.

MOSQUER. — Manat d'herbes —se'n feien servir de varies menes— que abans es penjava al sostre i al qual s'hi posaven les mosques, que després, al captard o al vespre, era aplegat dins d'un sac i les mosques s'ofegaven dintre d'un bugader.

MOTA - La. — A Castellfollit significa el capital que una persona ha anat aplegant poc a poc.

NEIXUT. — Participi passat del verb «néixer», encara molt emprat en tota la Segarra, en substitució de «nascut».

NO EL SALTARIA UN GAT. — Aquesta frase és usada a Castellfollit en substitució de la que nosaltres diem «no el saltaria un gos», quan fem refència a un plat molt ple de menjar, destinat a una persona de bona gana.

NIRVI. — Variació dialectal de «nervi».

OLIVER. — Correntment emprat en substitució del femení «olivera».

ORELLANA. — Bolet comestible. Creiem que és sinònim del que al Vallès li donen el nom de «pampa».

ORELLA DE GAT. — Bolet comestible, que al Vallès coneixem amb aquest mateix nom i amb el de «barretet».

PANISTRE. — Sinònim de cove gran.

PEDRA-CLAR. — A Castellfollit donen aquest nom a la pedra calcària, regularment poc dura. És molt probable que segue una variació dialectal o un síncope de «pedra calar» o pedra per a fer-ne calç.

PEDRA DE LLAMP. — Destràl prehistòrica de pedra a la qual eren conferides moltes propietats amuletiques, curatives, preservatives dels llamps, etc.

PEDRAPIQUER. — Variació dialectal, molt corrent, del mot «picapedrer».

PEIXERA. — Sinònim de «resclosa», «presa», «asut».

PIQUENT. — Variació dialectal del mot «picar», que pica, que és coent, perquè té pebre o bitxo. «Aquesta llangonissa és molt piquenta».

PICA. — El Dic. C.V.B. diu que és cada una de les cavitats practicades a terra prop de la premsa, per a recollir-hi l'oli. A Castellfollit i pobles de l'entorn són, com s'ha dit, uns grans recipients o xups de pedra d'una sola peça, que van sempre emplaçats sobre el sòl o paviment.

PINXO D'HOSTAL. — Veure «gall d'hostal».

PONT DE SIRGUES. — Es el que avui en diem «pont penjant». L'accepció «pont de sirgues» no és ni en el Dic. C.V.B. ni en la Gran E.C. La «sirga» era abans un gruixut ramal de corda, que després va ésser substituït per un cable d'acer.

PUNXENT. — Punxegut, que punxa. Que té punxes.

PURGAR. — Netejar, llevar alguna cosa, especialment dels cereals, llegum o altres matèries.

QUEP. — Tercera persona del present d'indicatiu del verb «cabre». Al Vallès usem la forma «cap». «No s'hi empenyi que la caixa no hi quep».

RABASTA. — Sinònim de «retranga».

RASA. — Barranc, torrent profund, còrrec. A Castellfollit i encontorns, la «rasa» sempre és fonda, més que un rec o un reguer. Ha donat lloc a molts topònims: «Rasa del Frare», «Rasa de la Casilla», «Rasa de Rotés», «Rasa del Benet», etc.

RASQUENT. — Raspós, esgarrapós. «Pedra rasquenta», pedra que rasca o per rascar.

RÈCUA. — També dialectalment «rècula». Es el conjunt d'animals de tragi que van l'un darrera l'altre.

REBOTIT. — Acepció no inclosa en el Dic. C.V.B. ni en la Gran E.C. Empatxat, fart de menjar, massa tip. Inflat.

REBLEGAT. — Mot polissèmic car té dos significats: «rebregat» i «dolent», de males idees, de caràcter indòmit. «Aquest paper est reblegat». «Hi ha una xicalla més reblegada!».

REFAIXAR. — Mot d'ús encara molt corrent i que no es troba ni en el Dic. C.V.B., ni en la Gran E.C., ni en Labèrnia. Equivalent al verb recolzar. «El vaig trobar refaixat a la soca d'un arbre».

REGALÓ. — També s'usa el femení. Cavall o euga de luxe que va ben alimentat, net i destinat solament a sella.

RESSOL. — Solatge de qualsevol producte, oli, vi, etc.

RIBERADA. — Mot no comprès ni en el Dic. C.V.B. ni en la Gran E. C. A Castellfollit de Riubregós i en molts altres pobles, del «riu» també solen dir-ne «ribera». Quan baixa riuada, diuen que baixa riberada. Aquesta forma d'expressió s'ha fet extensiva a torrents i rases. Quan baixa molta aigua pel «Magrà» ho expressen dient que baixa «magranada».

ROVINÓS. — De tèrbol, brut, fangós. El femení és més usat quan es fa esment a l'aigua que baixa pel riu i torrenteres. «Avui l'aigua del riu baixava molt rovinosa».

- ROVINADA.** — Riuada violenta i sobtada que porta sempre l'aigua molt «rovinosa».
- BUFEJAR.** — Fer molt mal temps, amb vent fort i pluja o neu. Temps rúfol, inclement.
- SERVAR.** — Sosténir, aguantar, emparar.
- SEUMANA.** — Variació dialectal del mot «setmana».
- SICLA.** — Variació dialectal de sèquia, rec, canal, sequiola. Aquesta forma no és ni en el Dic. C.V.B. ni en la Gran E.C. En altres verals de la Segarra en diuen «síquia».
- SIRGA.** — Corda gruixuda. També, més ençà, cable d'acer. Del que avui en diem «pont penjant», abans en deien «pont de sirgues». També es donava el nom de «sirga» a la corda amb què estiraven una embarcació per fer-la anar d'una vorera a l'altra del riu o per estirar-la contra corrent.
- SOBRANY.** — Variació per pronúncia de «sobreany», més enllà d'un any.
- SOGA.** — Corda més o menys gruixuda.
- SOMICAR.** — Traspuar, exudar, deixar sortir poc a poc el líquid a través de porus d'un recipient.
- SUERA.** — Drap, flassada prima que es posa sobre l'esquena d'una atzembla, sota del bast.
- TABAL.** — A Castellfollit i bona part de la Segarra és sinònim de «tàvec».
- TANA.** — Mena de tabac que es conreava a Andorra i bona part del Pirineu i que sense elaborar es fuma en picadura.
- TENIR L'ESQUENA COM ELS SANTS DEL MIRACLE.** — Per aquest cap de Segarra i el Solsonès ho diuen dels ganduls, mandrosos, esquena-drets, etc. Fa esment dels sants que hi ha en el gran i fastuós altar barroc del Santuari del Miracle de Riner, al Solsonès. Hi ha sis gran imatges de talla de fusta, d'alçada molt superior a la d'una persona. L'escultor Carles Morató (1747-58) els va fer l'esquena molt planera perquè, no fent tant volum, pogués acostar-los més a les grans columnes que sostenen tota la part superior de l'altar.
- TARAMBORI.** — Mot que no figura en el Dic. C.V.B. ni en la Gran E.C. A Castellfollit i altres localitats segarrenques és equivalent a rebombori, soroll fort, aldarull, abalot.
- TARTELLÓ.** — No insert en la Gran E.C. però si en el Dic. C.V.B. Remolí de vent molt fort que a vegades desfeia les garberes i s'enduia alguna garba enlaire fins que la ben desfeia.
- TERÇÓ.** — Animal boví, cavallí o de llana, des dels dos fins als tres anys.
- TERRADOLÇA.** — Bolet comestible encara que fort i picant. També se'n diu «terrandolça». Sinònim de pebràs lleter. Aquesta accepció és en el Dic. C.V.B. i en la Gran E.C. amb el nom de «Terrandós».
- TOMÀTIC.** — Variant del mot «tomàquet».
- TOMÀTICA.** — També dit com a variant dels mots tomàquet o tomàtic.
- TRAGINADA.** — Quantitat de càrrega o matèria que tragina una atzembla. Aquesta accepció està continguda en el Dic. C.V.B., però la defineix com a «acció de tragar».
- TREBÒL.** — Sostre. Revoltó.
- TRIGAR.** — Variació dialectal del verb «triar», netejar, escollir, llevar broses i coses sobreres als cereals i llegums.
- TRONADOT.** — Tronada llunyana que a vegades acaba de la mateixa manera que comença. Molts llampecs i molts trons i ni una gota d'aigua. Accepció no inserta en el Dic. C.V.B. ni en la Gran E.C.
- TRUMFA.** — Patata.

TUPINADA. — Trossos de carn de porc o altre animal, botifarres, etc., cuits i conservats en oli o llard.

VENCI. — És molt usual dir també «vencill». A Castellfollit i encontorns és equivalent a cordill, de la mena que sigui; també lligall fet d'un manoll de brins, especialment d'espart i que es feien servir per lligar les garbes.

VERRA. — Truja, femella del porc de cria.

VERRERIA. — Veure «berreria».

VISTAIRE. — Jove o fadrí que va a «vistes», a veure si troba cap noia que li agradi per iniciar-hi el festeig i casar-s'hi després.

VOLIANA. — Papallona, especialment si és petita.

XALMA. — Corrupció oral de «salma». Coixí o gruix de material tou que es posa sobre l'esquena de l'atzenbla per tal que la càrrega no li faci mal.

Bibliografia

- Diccionari Català, Valencià, Balear. *Alcover-Moll*. Gran Enciclopèdia Catalana.
- Nomenclàtor de pobles i poblats de Catalunya. Editorial Aedos. Barcelona. 1964.
- Centre Excursionista de Catalunya*.
- Memorias de la Ciudad de Solsona y su Iglesia. Biblioteca Balmes. Serie II, Volumen XXII; per *D. Costa Bafarull*.
- El tragí popular al Pallars Sobirà, per *R. Violant i Simorra*. Barcelona. 1938.
- Cardona Villa Ducal, per *Mn. Antonio Bach*. 1977.
- Costumari Catalá, per *Joan Amades*. Editorial Salvat.
- Un poble del Solsonès. Olius, per *Mn. Antoni Bach*. Museu i Arxiu Diocesà de Solsona.
- Topografia Mèdica de Ponts i sa Somarca, pel *Dr. Francesc X. Montanyà*. Any 1906.
- Santa Maria de l'Aguda. Notes històriques, pel *Dr. Jaume Sarri Muntada*. Any 1958.
- Memorias del General Espoz y Mina. Madrid. Any 1962.
- Prontuario de la mayor parte de los caminos y veredas del Principado de Catalunya, per *Serra y Bosch*. Carreteres catalanes 1808-1809.
- Geografia de Catalunya. Editorial Aedos. Dr. L. Solé Sabarís.
- Pierre Vilar*. Catalunya dins l'Espanya Moderna. Barcelona.
- Els imprecisos límits de la Segarra, per *Guiu Sanfeliu i Rochet*. Grups d'Intercanvi de Recerques de les Terres Lleidatanes. Cervera. 1977.
- Dret especial de la Segarra. *Josep Faus i Condemines*. 1934.